

Oude wijn in nieuwe vaten

ERIK HERBOSCH

1 september 1989 lijkt voor het middelbaar onderwijs te worden wat 1 februari 1989 voor de televisie geweest is. Toen kwam VTM en die dwong BRT en andere traditionele omroepen ertoe de eigen programmatie (opnieuw) onder de loep te nemen en eventueel aan te passen aan de noden van de tijd en de vernieuwde situatie. Niet alleen de vorm van vele programma's moest plots anders. Ook qua inhoud zou alles opnieuw bekeken worden. Zo vergaat het ons nu ook. Met de komst van de eenheidsstructuur worden in het onderwijs structuren en methodes opnieuw bekeken.

De inspectie Nederlands achtte het daarom nuttig de leraars Nederlands op te roepen om een bijscholingssessie te volgen waar wij, veldwerkers, wild enthousiast - zoals je dat van ons kan verwachten - naar toe trokken. De bijscholingscursus "Nederlands in de eenheidsstructuur" wordt gegeven in zes sessies, gespreid over twee schooljaren. Er zijn dus drie sessies per schooljaar. De rode draad doorheen deze sessies is de klemtoon die gelegd wordt op creativiteit en speelsheid tijdens de lessen. We moeten proberen om alles actueler, creatiever, speelser en levensechter aan onze leerlingen te presenteren; ideeën die ook in Vonk al werden gepropageerd. Maar, werd er nadrukkelijk bij gezegd: we hoeven geen spelletjes te gaan spelen met onze leerlingen, dat mag ook niet de bedoeling zijn. De meerderheid van de aanwezige leerkrachten was het daar als vanzelfsprekend mee eens, maar als leraar in het BSO heb ik daar toch enkele vraagjes bij. Ik vind namelijk, en mijn leerlingen vinden dat trouwens ook: spelen in de klas mag best, hoe meer hoe liever zelfs.

Kinderen spelen graag, wie niet, trouwens? Maar door het spel leer je toch ook allerlei dingen. Er zal ongetwijfeld een massa literatuur voorhanden zijn die deze idee bevestigt. Ik herinner me nog vaag uit mijn studieperiode dat het spel zelfs een bijzonder belangrijke leerfase is, maar daarvan ben ik niet geheel zeker: ik was nooit sterk in die dingen die je uit boeken kon leren.

Bovendien mag het toch leuk zijn in de klas. Ik vind: je beste lessen zijn die waarbij je leerlingen vergeten dat ze op school zitten en dat ze daar iets moeten leren. Ze leren graag en als het ware vanzelf, als het maar niet hoeft, als het maar geen "te kennen leerstof" lijkt. Dingen die al spelend worden aangeleerd, beklijven ook veel langer. De lessen zijn bovendien veel aangenamer en er wordt dus ook met veel meer plezier aan teruggedacht, later, als er dan toch voor een proefwerk of grote toets dient te worden gestudeerd.

Op een bepaald ogenblik bij de terugkomdag (kende je dat nieuwe woord al? Het betekent dat een

bijscholingscursus van drie sessies eigenlijk vier namiddagen in beslag neemt. Vreemd toch dat onderwijsvernieuwing vergezeld gaat van de meest merkwaardige taalvondsten!) werd ons gevraagd om in groepjes bij elkaar te gaan zitten en eens een creatief idee over een taalvaardigheidscomponent uit te werken. Een lesidee, dus. We zaten daar met een aantal ervaren mensen bij elkaar en het zou gaan over spreken en luisteren. Aanvankelijk hoorde je alleen een klamme stilte, als in een klas waar een te moeilijke of te vage vraag dient beantwoord. Misschien was de vraag voor dit klasje te onwennig, dat kan ook. Misschien was voor vele leerlingen de leerstof nog te nieuw, ook dat is mogelijk. En zoals dat gaat in de klas, iedereen kijkt naar iedereen en ten langen leste is er dan altijd wel een dappere leerling die uiteindelijk toch de spits afbijt en iets in het midden gooit. Ik besloot om voor 1 keer ook eens dapper te zijn. Het lesidee ken ik nog van tijdens mijn opleiding - ook al weer tien jaar geleden - en ik heb het al vaak toegepast. Het staat bekend als het NASA-spel, maar uit welk boek het oorspronkelijk komt, is mij een raadsel. Ik keek wel even op toen bleek dat mijn aanwezige collega's, overwegend uit het ASO, deze oefening niet kenden. Ik dacht dat elke leraar Nederlands zijn leerlingen wel een keertje naar de maan stuurde. Ik was fout.

Want op de maan is het te doen. In het kader van de Verbroedering der Volkeren hebben de ruimtevaartorganisaties van de Verenigde Staten en de Sovjetunie een symbolische ontmoeting gepland op de maan. De Amerikanen hebben echter pech. Bij het naderen van de maan blijkt er iets fout te gaan met hun ruimtetuig en ze worden uiteindelijk gedwongen om een noodlanding te maken, een goede honderd kilometer van de voorziene landingsplaats. Hun toestel wordt onherstelbaar beschadigd. Er was afgesproken dat bij nood de andere astronauten - in dit geval de Russen, dus - 24 uur zouden wachten op de drenkelingen om ze eventueel weer mee te nemen naar de aarde. De oefening bestaat eruit de gestrande astronauten te laten overleggen welk materiaal ze bij hun overlevingstocht doorheen het woeste maanlandschap zullen mee-

nemen. Terwijl de "astronauten" in groep overleggen, observeren de andere leerlingen het gesprek. Zij gaan na of de vooraf gemaakte afspraken gerespecteerd en toegepast worden.

Zowel de eigenlijke spreekopdracht als de observatie-opdracht kan worden aangepast aan het niveau van de klas (differentiatie).

Je kan natuurlijk het rendement van zulke lessen in twijfel trekken. Je kan je met recht afvragen: wat hebben mijn leerlingen nu geleerd? Hoewel deze discussie hier niet echt aan de orde is, wil ik toch opmerken dat voor mij, een leraar Nederlands in het BSO, het niet noodzakelijk is dat er elke les iets "geleerd" wordt. Ik denk dat de taak van een leraar Nederlands - en van elke leraar trouwens - veel verder gaat dan leerlingen vol te proppen met voor het proefwerk te kennen leerstof. Natuurlijk begrijp ik dat er in het ASO andere normen heersen, maar het uiteindelijke doel van onderwijs moet toch zijn, denk ik: een persoonlijkheid helpen ontwikkelen die waarden en vaardigheden in zich draagt, eerder dan mensen te vormen die op voortreffelijke wijze allerhande kennis kunnen reproduceren. Het zal dus vaak zo zijn dat rendement niet onmiddellijk meetbaar is, en deze oefening is daar een duidelijk voorbeeld van. Het echte resultaat kan je pas jaren later zien, na een opstapeling en blijvend herhalen van zulke oefeningen. Maar dan daalt het niveau, denken wij leraars al snel. Die gedachte is niet nieuw. 2000 jaar geleden zegde men al dat de jeugd nergens voor deugd en Annemie Neyts heeft eens gezegd dat als wij de oudere generatie telkens weer moeten geloven, we binnen de kortste keren allemaal weer rondlopen in berevellen en met knotsen. Nu ben ik het met Mevrouw Neyts niet altijd eens, maar ik geloof toch dat ze met deze boutade het gelijk aan haar kant heeft.

Ik geef een tweede voorbeeld, waar het rendement wel te meten valt. Elke leraar Nederlands weet dat spelling voor onze leerlingen een groot probleem is. Wat moet je daaraan doen? Tijdens een van de sessies werd al gesuggereerd om een lijst met moeilijke woorden aan te leggen en die op geregelde tijdstippen in te oefenen. Volgens mij kan je

daarin nog verder gaan, want ook een woorddictee kan een spel worden. Ik meen ook deze les tijdens mijn opleiding gezien te hebben, maar ook nu ben ik daarvan niet zeker. Dat gaat dan zo :

De woorden worden gedictieerd in blokjes van vijf. Telkens schrijft een andere leerling de gedicteerde woorden aan de achterzijde van het bord. Na afloop van elk blokje, na elke vijf woorden dus, zetten alle leerlingen met potlood een kruisje aan drie willekeurige woorden. De woorden op het bord worden door de leerkracht aangekruist. Dan komt de verbetering. De kruisjes hebben pas een functie als alle vijf de woorden door de leerling(en) correct geschreven werden. Per woord dat overeenstemt met de kruisjes op het bord, wordt een punt toegekend. Dit geldt dus alleen maar als geen enkele fout werd gemaakt. Een strikte controle is hier dus op zijn plaats. Verder is het eenvoudig : elke leerling die foutloos schreef krijgt een, twee of drie punten, al naargelang het geluk van het ogenblik, net als bij het spelen op de Lotto. Op het bord verschijnt een scorelijst. De winnaar krijgt op het einde van de les een symbolische prijs.

Het lijkt erg ingewikkeld, maar het principe is dat van Lotto : wie goed aankruist, wint. De enige bijkomende voorwaarde is dat je geen fouten schreef in de gedicteerde woorden. Je kan bij deze werkvorm weer een hoop bedenkingen maken (het zijn altijd dezelfde die winnen, competitie hoort niet in het klaslokaal, moet je dan altijd dingen beloven om je leerlingen te motiveren,...) maar een controletoeets toont aan dat het uiteindelijke schrijfsresultaat beter is, ook dat leert de ervaring. Bovendien is het zo dat, als ik in de klas spreek van een woorddictee, het enthousiasme van mijn leerlingen vergelijkbaar is met dat van een dronken bestuurder die zijn rijvergunning mag inleveren. Als ik echter "Het Grote Spellingspel" aankondig is het opmerkelijk hoe gretig leerlingen het spellingprobleem aanpakken. Het is de uitdaging die 't hem doet, of de kans om te winnen, net als bij Lotto zelf. En, ook belangrijk, gemotiveerde leerlingen ondersteunen op hun beurt de leraar, die dan weer met meer plezier op zoek gaat naar nieuwe, speelsere werkvormen.

Om te besluiten : onlangs nog kon je lezen dat 34 % van het onderwijzend personeel in meerdere of mindere mate opgebrand is, het lesgeven beu is moedeloos de volgende vakantie afwacht. Wat moet het dan niet zijn voor de leerlingen die de meest wereldvreemde en saaie lessen moeten ondergaan, die meervoudsvormen en leestekens uit het hoofd moeten leren, liefst met alle uitzonderingsgevallen als toetje, enkel om te slagen op het proefwerk ? Ik denk dat af en toe een beetje lol trappen best leuk is, en als je er nog iets bij kan leren is dat aardig meegenomen. En natuurlijk is het klaslokaal de speelplaats niet, en natuurlijk moet er op school geleerd worden, maar nergens staat geschreven dat kinderen tot puntenvreterende Droogstoppels en Saaimannen dienen te worden opgevoed. School kan heus wel leuk zijn.

Tot slot : In het BSO wordt vaak met spelletjes gewerkt (zie ook thematisch- en projectonderwijs). Noodgedwongen, denk ik, want de meer klassieke aanpak deed het niet meer. Het leerplan van eerste en tweede jaar BSO staat overigens overvol praktische suggesties om je lessen toch maar zo aangenaam en levend mogelijk te maken. Voor de leerkracht is dat leerplan dan ook een voortreffelijk hulpmiddel bij de voorbereiding van zijn lessen. Misschien een suggestie voor de inspectie van het vak Nederlands in het ASO ?

*Erik Herbosch,
Paasbloemstraat 67,
2060 Merksem.*